

Nezamestnanosť a ďalšie aspekty ovplyvňujúce kvalitu života na Slovensku

Jaroslav Korečko*

Prešovská univerzita v Prešove

Katedra účtovníctva a controllingu

Konštantínova ul. 16, 080 01 Prešov, Slovakia

jaroslav.korecko@unipo.sk

Ivana Ondrijová

Prešovská univerzita v Prešove

Katedra manažérskej psychológie

Konštantínova ul. 16, 080 01 Prešov, Slovakia

ivana.ondrijova@unipo.sk

Mgr. Marián Klobušovský

Prešovská univerzita v Prešove

majo.klobusovsky@gmail.com

Abstrakt: Nezamestnanosť je úzko spojená s kvalitou života obyvateľov v regióne. Kvalita života je komplexný koncept, ktorý je v súčasnosti odrazom záujmu a starostlivosti odborníkov rozmanitých profesií o dobrý a hodnotný život obyvateľstva. Kvalita života zahŕňa množstvo aspektov bytia či prejavu jednotlivca, ktoré sú predmetom neustáleho porovnávania v priestore i čase. Článok skúma aspekty kvality života, ktoré vplývajú na životnú úroveň jednotlivcov. Cieľom článku je tiež pomenovať a zhodnotiť najvýznamnejšie faktory ovplyvňujúce kvalitu života a životný štýl obyvateľov Slovenska. Prieskumy rôznych renomovaných inštitúcií sa líšia pri rozlišovaní determinantov kvality života, dopady ich absencie sú však väčšinou veľmi podobné.

Kľúčové slová: nezamestnanosť; kvalita života; Slovensko

JEL klasifikácia: E24, J64

Informácia: Tento článok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA 1/0887/17: Zvyšovanie konkurencieschopnosti Slovenska v rámci EÚ zvyšovaním efektívnosti a výkonnosti produkčných systémov.

Úvod

Hoci mnohí autori pracujú s pojmom nezamestnanosť ako s pojmom výhradne ekonomickým, nezamestnanosť je jav sociálno-ekonomický spojený s existenciou trhu práce. Je dôsledkom a takisto prejavom nerovnováhy na trhu práce v ponuke a dopyte po práci. Výšku nezamestnanosti predstavuje miera ekonomického zdravia národa. Nezamestnanosť je problém reprezentujúci stratenú potenciálnu hodnotu celej ekonomiky ako aj sociálny indikátor z toho dôvodu, že je nezamestnanosť spojená so spoločenskými javmi, ako napríklad zlé mentálne a fyzické zdravie, zvýšená rozvodovosť či zločinnosť a podobne.

1. Teoretické východiská

Teórie nezamestnanosti bývajú založené na teórii rovnováhy resp. nerovnováhy, vysvetľujú mikroekonomické základy makroekonomického problému.

Podľa Čaplánovej a Martincovej (2014) je nezamestnanosť jedným z hlavných ukazovateľov tzv. magického štvoruholníka, ktorý reprezentuje makroekonomickú rovnováhu. Je dôležité, aby každý druh ekonomiky bol vyrovnaný s týmto fenoménom, ktorý nie je možné riešiť bez určitých zásahov zo strany štátu. Problém nezamestnanosti je skutočnou výzvou, ktorej v súčasnosti viac či menej čelia členské krajiny Európskej únie. Možno ho označiť nielen za ekonomický a sociálny problém, ale aj za závažný politický problém. S nezamestnanosťou sa spája prirodzený dôsledok na vývoj trhových ekonomík, tým je globalizácia svetovej ekonomiky založenej na slobodných rozhodnutiach a demokracii spojenej s mobilitou pracovnej sily.

Nezamestnanosť má za následok stratu statkov a služieb, ktoré bolo možné vyrobiť nezamestnanými, ak by pracovali. Danú stratu je možné pri priemernej produktivite práce ľahko vyčísliť. Pri týchto ekonomických vyčísľateľných stratách nezamestnanosť so sebou prináša aj veľa iných negatívnych sociálnych dôsledkov v podobe poklesu životnej úrovne nezamestnaného a jeho rodiny (Čaplánová, Martincová, 2014).

Medzi hlavné príčiny vzniku nezamestnanosti Paukovič (2007, s.74) zaraďuje:

- rozdiely v nezamestnanosti podľa regiónov spojené s nízkou mierou mobility pracovníkov;
- práca, ktorá je nízko platená, demotivujúca, nezaujímavá;
- vysoké daňové a odvodové zaťaženie;
- nelegálne zamestnávanie.

Okrem iného, Žilová (2003, s.34) pridáva medzi hlavné príčiny vzniku nezamestnanosti nedostatok voľných pracovných miest, nepružnosť pracovnej sily, málo rozvinutú informačnú sieť či predsudky zamestnávateľom voči ľuďom, ktorí sú dlhodobo bez zamestnania.

Model vplyvu nezamestnanosti

Model vplyvu nezamestnanosti rozpracovali Schavel (2010) ako model vplyvu na duševnú stabilitu človeka, ktorý je nezamestnaný. Model má v závislosti od času niekoľko fáz:

- *Šok* – začiatková reakcia človeka, ktorý odmieta skutočnosť.
- *Optimizmus* – obdobie, kedy si človek usilovne hľadá nové zamestnanie (trvanie približne 3 mesiace).
- *Pesimizmus* – zníženie aktivity hľadania nového pracovného miesta, zvýšenie pocitu menejcennosti (trvanie asi 6 mesiacov).
- *Fatalizmus* – nárast apatie voči spoločnosti a strata záujmu o zamestnanie.

Mareš (2002) vo svojej publikácii uvádza negatívne pôsobenie nezamestnanosti na zdravie človeka. Rozlišuje pritom pôsobenie nezamestnanosti na fyzické a duševné zdravie. Výskum preukázal u nezamestnaných (jednotlivci, aj členovia rodiny) indikátory vplyvajúce na zdravie človeka:

- stres,
- nevyvážená strava,
- dýchacie ťažkosti,
- fajčenie,
- požívanie alkoholu, liekov prípadne drog.

Nezamestnanosť sa tiež prejavuje na zmene spôsobu života. Začnú sa meniť záujmy, postoje, pravidlá a nakoniec aj hodnoty a normy jedinca. Výsledkom môže byť odcudzenie, spoločenská izolácia až rezignácia.

Medzi základné subjekty spôsobu života Kubátová (2010, s.22–28) zaraďuje:

© 2017 The Author(s). Published by Journal of Global Science.

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. The moral rights of the named author(s) have been asserted.

- *Spoločnosť ako celok* – spoločnosť je súhrnom životných podmienok podieľajúcich sa na utváraní spôsobu života.
- *Sociálna skupina* – zoskupenie ľudí, medzi ktorými je určitá sociálna väzba a vzťah – stretávanie sa, ľudia zvyknú mať spoločné normy alebo hodnoty.
- *Jednotlivec* – dôležitý je vzťah medzi vrodenu psychickou a fyzickou konštitúciou človeka.

2. Výsledky a diskusia

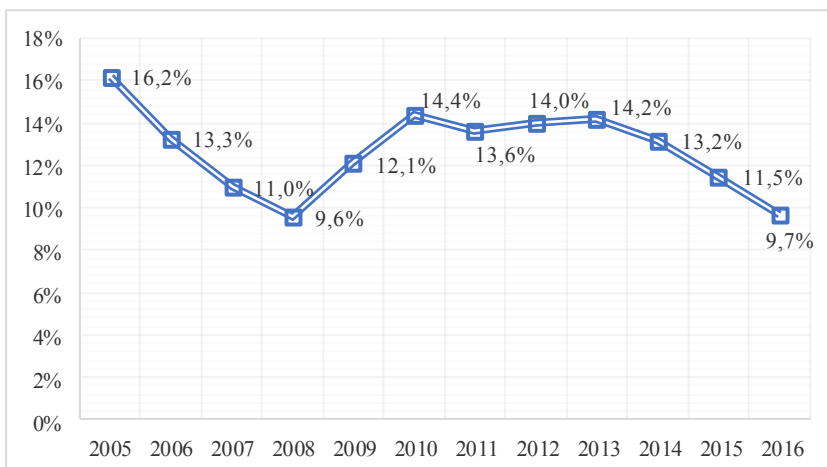
Theoretické východiská naznačujú, že kvalita života má množstvo stránok. Napriek tomu, že sú pre každého jednotlivca špecifické, každá špecifickosť je založená na štruktúre základných komponentov a kvalitu nevyjadruje len odmeraná kvantita. Kvalitou totiž rozumieme pojem s viacerými rozmermi, napr. materiálnym, duchovným, spoločenským, kultúrnym, environmentálnym, a pod. Nasledujúca Tabuľka 1 znázorňuje ukazovatele kvality života podľa WHO v rôznych oblastiach života.

Tabuľka 1 Oblasti a ukazovatele kvality života – model WHO 1999

Oblasti	Ukazovatele
Fyzické zdravie	Energia, únava, bolesť, spánok, odpočinok
Psychologické zdravie	Telesný vzhľad a imidž, sebaúcta, učenie, pamäť, myslenie, pozitívne a negatívne emócie
Úroveň nezávislosti	Mobilita, každodenné aktivity, závislosť na liekoch a zdravotníckych pomôckach
Sociálne vzťahy	Osobné vzťahy, sociálna podpora, sexuálna aktivita
Prostredie	Finančné zdroje, sloboda, istota, bezpečnosť, domáce prostredie, doprava,
Náboženstvo	Náboženské a osobné presvedčenia

Zdroj: spracované podľa Babinčák, 2008, s.54

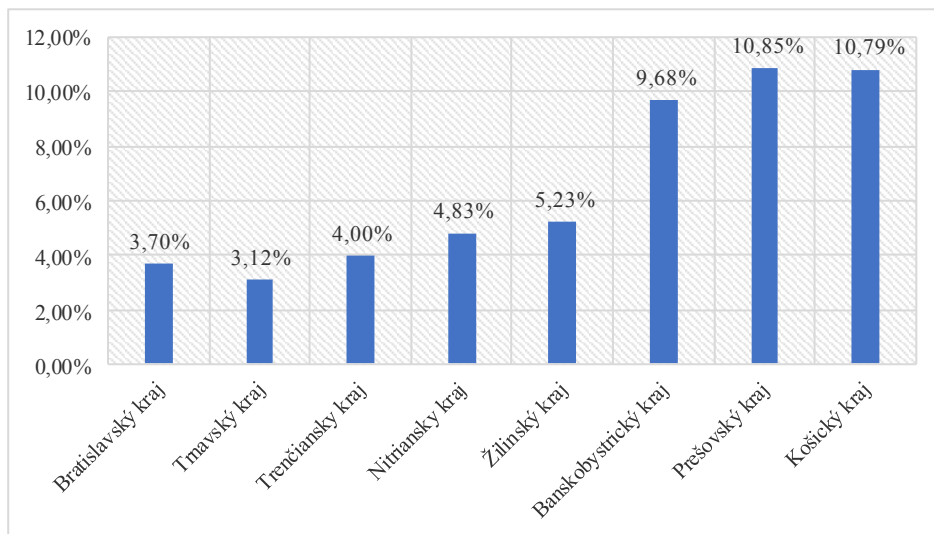
Obrázok 1 zobrazuje vývoj nezamestnanosti na Slovensku od roku 2005. Za sledované obdobie bola najvyššia miera nezamestnanosti evidovaná v roku 2005. Do roku 2008 klesla až na úroveň 9,6 %, po nástupe hospodárskej krízy na Slovensku začala evidovaná miera nezamestnanosti opäť rásť. V lani bola miera nezamestnanosti 9,7 % čo predstavuje medziročný pokles o 1,8 percentuálneho bodu, t.j. približne o 48 tisíc osôb.

Obrázok 1 Evidovaná miera nezamestnanosti na Slovensku v %

Zdroj: spracované podľa ŠÚ SR

Najvyšší počet nezamestnaných bol k 31.7.2017 v Prešovskom a Košickom kraji. Nezamestnanosť klesla v prvých dvoch kvartáloch tohto roka vo všetkých krajoch, relatívne najviac v Bratislavskom, Trenčianskom kraji a Nitrianskom kraji.

Obrázok 2 Nezamestnanosť podľa krajov k 31.7.2017

Zdroj: spracované podľa ŠÚ SR

Na kvalitu života je možné pozerat' sa z rôznych hľadísk. Okrem sumy, ktorú si nájdeme na výplatnej páske na ňu prirodzene vplývajú aj ďalšie faktory uvedené vyššie. Napriek tomu je podľa posledných prieskumov stále najlepším miestom pre život Bratislavský kraj, pretože prieskumy sledujú predovšetkým nasledujúce (ekonomické) faktory:

- nezamestnanosť,
- priemerná hrubá mesačná mzda,
- stredná dĺžka života
- zadlženosť,
- kriminalita,
- zastavaná plocha atď.

Z toho vyplýva, že sa na Slovensku vníma kvalita života predovšetkým z hľadiska ekonomického dostatku resp. nedostatku. Je to však prirodzené, keď predpokladáme, že ostatné indikátory životnej úrovne vníma obyvateľstvo Slovenska v porovnaní s ponukou práce na trhu resp. mzdovým ohodnotením relatívne dobre.

Index lepšieho života

Iniciatíva OECD za lepší život je výsledok nového prístupu k problematike merania pokroku spoločnosti. Zahŕňa hlavné Index lepšieho života (Better Life Index – BLI) a správy Ako si žijeme (How's life).

Tabuľka 2 Vybrané indikátory kvality života na Slovensku podľa OECD

Rozmer	Príjmy	Práca	Vzdelanie	Prostredie	Dostupné
--------	--------	-------	-----------	------------	----------

Indikátor	Disponibilný príjem	Nezamestnanosť	Minimálne stredoškolské	Znečisťovanie ovzdušia	služby Internet
Jednotka	€	%	%	Mikroorg. na m ³	%
Západ SR	12 797,76	11,0	95,4	19,0	76,0
Stred SR	10 750,79	15,9	93,9	15,5	74,0
Východ SR	10 445,81	16,6	92	16,8	78,0

Zdroj: spracované podľa OECD (2017)

Na Slovensku je priemerný čistý upravený disponibilný dôchodok domácnosti na obyvateľa 18 534 USD ročne, čo je menej ako priemer OECD (29 016 USD ročne). Z hľadiska zamestnanosti má v SR 61% obyvateľov vo veku od 15 do 64 rokov platené zamestnanie, čo je pod priemerom OECD (66%). 91% dospelých vo veku 25 až 64 rokov ukončilo stredoškolské vzdelanie, čo je oveľa vyššie číslo ako priemer OECD (76%) a patrí medzi najvyššie v rámci členských krajín. Z hľadiska zdravia je priemerná dĺžka života v Slovenskej republike 77 rokov, čo je o tri roky menej ako priemer OECD (80 rokov). Slovenská republika je v súlade s priemerom OECD z hľadiska kvality vody, keďže až 81% ľudí je spokojných s kvalitou vody. Až 92% občanov Slovenska sa domnieva, že poznajú niekoho, na koho by sa mohli spoľahnúť v čase potreby, priemer OECD je 88%.

3. Záver

Možno konštatovať, že nezamestnanosť bez pochyb ovplyvňuje celkovú životnú úroveň, kvalitu života resp. spôsob života človeka, ktoré sú reprezentované úrovňou odievania, výživy, bývania, vzdelania, spoločenského postavenia, hodnotových potrieb a pod. Nezamestnanosť má vplyv na pokles životnej úrovne a prepája tak svoju ekonomickú podstatu so sociologickým pohľadom na tento pojem. Strata práce zasahuje významným spôsobom do života jednotlivca i jeho okolia. Narúša bežný spôsob života, vzťahy s okolím, ovplyvňuje a narúša bežné životné istoty. Zatiaľ čo organizácie ako OECD skúmajú významné indikátory v mnohých oblastiach života človeka, podľa slovenských prieskumov je najvýznamnejším aspektom ovplyvňujúcim kvalitu života obyvateľov na Slovensku pravidelný príjem a stabilná práca.

Zoznam bibliografických odkazov

- Babinčák, P., 2008. Definície, teoretické modely a indikátory kvality života. In: Bačová, V. (ed), Kvalita života a sociálny kapitál – psychologické dimenzie. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Prešovensis, Monografia 89.
- Čaplánová, Anetta a Marta Martincová, 2014. Inflácia, nezamestnanosť a ľudský kapitál z makroekonomického pohľadu: teoretické a praktické problémy. Bratislava: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-8168-024-3.
- OECD, 2017. How's Life in the Slovak Republic? [online]. Dostupné na: <http://www.oecd.org/statistics/Better%20Life%20Initiative%20country%20note%20Slovak%20Republic.pdf>
- Kubátová, H., 2010. Sociologie životního způsobu. Havlíčkov Brod: Grada Publishing. ISBN 978-80-274-2456-0.
- Mareš, P., 2002. Nezaměstnanost jako sociální problém. 3. rozš. vyd. Praha: SLON. ISBN 80-86429-08-3.
- Paukovič, V., 2007. Problém nezamestnanosti – vybrané makrosociologické a mikrosociologické kontexty. [online]. In: *Sociálne a politické analýzy*. roč. 1, č. 1, s.73 – 101. [cit. 12. januára 2017]. Dostupné z: http://sapa.ff.upjs.sk/images/files/81_1475287076_22_Paukovic-Holovcakova.pdf
- Schavel, M. a kol. 2010. Sociálna prevencia 3. Doplnené vydanie. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. ISBN 978-80-89271-22-1.
- Shavell, S. and L. Weiss, 1979. The Optimal Payment of Unemployment Insurance Over Time. *Journal of Political Economy*. No. 87. ISSN 1347-1362.
- UPSVAR, 2017. Nezamestnanosť – mesačné štatistiky. [online]. Dostupné na: http://www.upsvar.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254
- SITA, 2017. Miera nezamestnanosti na Slovensku vlni klesla na 9,7 percent. [online]. Dostupné na: <https://www.etrend.sk/ekonomika/miera-nezamestnanosti-na-slovensku-vlni-klesla-na-9-7-percent.html>

Žilová, A., 2003. Komunitná práca s komunitou s vysokou mierou nezamestnanosti. 1. vyd. Banská Bystrica: PF UMB. ISBN 80-8055-721-7.